

מסכת עבודה זרה דף ל"ד

מביאה הגמרא מעשה, שפעם אחת נזדמן רבי עקיבא לגינזק¹⁷. שאלו אותו, האם מתענים לשעות, כגון שקיבל עליו תענית משש שעות ולמעלה, ולא טעם כלום מתחלה כל היום, אך התכוון בתחילה לשם תענית, או שאין מתענין לשעות? ולא הייתה לו תשובה. שאלוהו, קנקנים של עובדי כוכבים אסורים או מותרים? ולא הייתה לו תשובה. שאלוהו, במה שימש משה כל שבעת ימי המלואים? ולא הייתה לו תשובה. בא ושאל בבית המדרש, אמרו לו שההלכה היא שמתענין לשעות¹⁸, ואם השלים מתפלל תפלת תענית. וההלכה היא, שקנקנים של עובדי כוכבים לאחר שנים עשר חודש מותרים מיד בלי תיקון, ואם רצה להשתמש קודם לכן ממלאן במים. ומשה שימש בשבעת ימי המלואים, בחלוק לבן ולא נשתמש בבגדי כהונה¹⁹. שנה רב כהנא, בחלוק לבן שאין לו שפה²⁰.

החרצנים והזגים של עובדי
כוכבים
תנו רבנן, החרצנים והזגים של עובדי כוכבים,
לחים אסורים, יבשים מותרים. מבררת הגמרא,
עד מתי נקראים לחים וממתי נחשבים יבשים? אמר רב יהודה בשם

17 פרש"י בפרק קמא שיש לגרוס מר עוקבא, דחס ושלוש שר"ע לא היה מסתפק. תוס'.

18 כ' התוס' שצ"ל שקבל עליו מאתמול שאם לא יאכל למחר עד חצי היום יהיה בתענית עד שתחשך. שהרי אמר שמואל במס' תענית (דף יב.) שכל תענית שלא קבל עליו מבעוד יום לא נקראת תענית ואם התענה דומה למפוח שמלא רוח. או שאפשר לומר שלא צריך קבלה מאתמול, ושמואל אמר את דבריו רק לכתחילה. וכ' עו בתוס' שמה שאנו נוהגין להתענות עד צאת הכוכבים, אע"ג שנאמר במסכת תענית, כל תענית שלא שקעה עליו חמה אינו תענית, משמע דבשקיעת חמה אפשר כבר לאכול. דהיינו ה' מילין קודם צאת הכוכבים, זה כדי לא להכנס לספק, ועוד שיתכן שלשון שקעה הכוונה שקעה לגמרי, ומיהו המתענה בערב שבת אע"ג שנפסקה הלכה שמתענה ומשלים, א"צ לדקדק להמתין עד צאת הכוכבים. מעשה בא לפני ר"ת באחד שעשה הרבה תעניות ולא קבלם מאתמול ואר"ת שלא הפסיד תעניותיו כי מאחר שהיה בדעתו להתענות, היינו גמר בלבו והוא בכלל נדיב לב, שנאמר שמספיק שגמר בלבו אע"פ שלא הוציא בשפתיו. ומה שהסתפקו שמואל ור' יוחנן בעניין קבלה זה רק לכתחלה. ועוד היה אור"ת שאף אם לא גמר בלבו עד הלילה יכול להתענות ולהתפלל תפלת תענית ויצא ידי דברו כאילו קבל מאתמול, אך לא היה בידו ראייה ברורה על זה. ומכל מקום מצוה מן המובחר לקבל מבעוד יום בתפלת המנחה. ור"י היה רגיל כשהיה מתענה באחד בשבת לקבל תעניתו בשבת באלהי נצור.

19 כוון שכתוב ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך, והוא היה זר אצלך, ועל פי הדבור שימש, ולא הוזכרו בגדים. רש"י. אבל תוס' כ' שהטעם כוון שבשבעת ימי המלואים עדיין לא נתקדשו בגדי כהונה, וה"ר יעקב מאורליינ"ש פירש שאפי' אם נתקדשו, מ"מ כל ז' ימי המלואים שהיה משה מעמיד המשכן ומפרקו, היה נחשב כמו במה ואין בגדי כהונה בבמה.

20 יש אומרים שזה שלא יחשדוהו ששם בשפה מתרומת המשכן, ודחה רש"י שהרי כבר נגמרה המלאכה, ובשעת עבודה מהיכן יקח. ותוס' פ' שבזה היה ניכר יותר שהוא חדש שהרי צריך שלא נשתמש בו הדייט, ולפיכך עשאוהו משונה משאר חלוקים. והר"ר משה פירש שלא יאמרו אח"כ כשישמש אהרן שנמצא מום במשה, ולכך עשוהו בלא אימרא, שידעו הכל שלא היה דבר המתקיים מה שהיה משמש. וי"מ אימרא כמו עמרא, שמכוון שבגדי כהונה היו כלאים בא לומר שזה לא היה כלאים.

שמואל, לחזין כל שנים עשר חדש יבשים, לאחר שנים עשר חדש. אמר רבה בר בר חנה בשם רבי יוחנן, כשהן אסורים, אסורים אפילו בהנאה. וכשהם מותרים, מותרים אפילו באכילה. אמר רב זביד, שמרי יין של הארמים, אחר שנים עשר חדש מותרים²¹. אמר רב חביבא בנו של רבא, קנקנים אחר שנים עשר חדש מותרים.

אמר רב חביבא²², חמת מעור עבה²³, שהולכי דרכים נושאים אותו מלא יין למרחוק²⁴, אחר שנים עשר חדש מותר. אמר רב אחא בנו של רב איקא, פסולת של ענבי הארמים, אחר שנים עשר חדש מותר. אמר רב אחא בנו של רבא, קנקנים שחומים ושחורים, אחר שנים עשר חדש מותרים.

תנו רבנן, מוריים של עובד כוכבים אומן, מותר²⁵ המוריים של אומן מותר שלא מערב בו יין. רבי יהודה בן גמליאל אומר, משום רבי חנינא בן גמליאל, אף דגים קטנים הנקראים 'סולתנית' מותר לקנות אצל אומן²⁶. שנה אבימי בנו של רבי אבהו, 'מוריים' אומן מותר. והסביר את דבריו שרק אם ניכר שנתנו מים ומלח על שומן הדגים פעם אחת או שתיים מותר, אבל מהפעם השלישית אסור, משום שבפעם הראשונה והשניה עדיין יש בהם הרבה שומן ולא צריך להוסיף להם יין, מכאן ואילך מוסיפים בהם יין ואסור.

מספרת הגמרא, שכשהגיעה ספינה עם 'מוריים' לנמל עכו, הושיב לידה רבי אבא דמן עכו שומרים. אמר לו רבא, ועד עכשיו מי שמר עליה? אמר לו, עד עכשיו לא היה למה לחשוש, כיוון שבמדינתו של עובד כוכבים זה, היין נמכר ביוקר והמוריים בזול ואין חשש שעירב יין במוריים. אבל

21 הר"ר אפרים היה אומר, שמסברא שמרים שנתייבשו בתנור, מועיל הדבר כמו המתנת י"ב חדש. ומתוך כך, התיר פת של עובדי כוכבים שנחמץ בשמרי יין שנתייבשו בתנור. ור"ת הקפיד עליו ואמר שמה שמתיר התלמוד דורדיא לאחר י"ב חדש, זה רק לאחר שנתמדו במים כמו שרגילים העולם לעשות. תוס'.

22 עמוד ב'.

23 כך פרש"י על הנאמר בגמרא אבטא דטייעי. ובתוס' כ' מביאין קמח ועשבים ובשמים, ושורין אותו בחלב, ומזלפין יין עליו. ור"ח גרס אבטא לשון אבטיח פי' דלעת חלולה ומשימין בה יין ואינו נראה כי לא מצינו שום כלי שלא יהא ניתר בעירוי ועוד שהרי אבטיח ודלעת אינו אחד.

24 והרי זה כמכניסו לקיום ומשום הכי בעי שהייה י"ב חדש. רש"י.

25 מוריים אינו נעשה מדגים טמאים, ואסור רק משום שמעריבים בו יין, ואומן לא מערב בו יין. רש"י.

26 בקטנות אין להם סנפיר וקשקשת, ועתיד לגדול להם לאחר זמן, והטעם שאסורם, מפני שעולים עמה דגים טמאים שדומין לה, וכיון שאומן הוא מבדילם ממנה, משום שטעמם מקלקל את טעם הסולתנית, מותר. רש"י.

כאן היין בזול והמוריים ביוקר, ויש חשש שיערב. שאל רבי ירמיה את רבי זירא, אולי עברו דרך שפת הים הסמוכה לצור ששם היין זול? אמר לו, אין לחשוש כיון שמי השלגים מפשירים שם על שפת המים, ואין מושכי הספינה יכולים לבא באותו הדרך.

גבינת בית אונייקי אסורה אמר רבי שמעון בן לקיש, מפני מה אסרו גבינת אונייקי²⁷? מפני שרוב עגלים של אותה עיר, שמעמידים את החלב בקיבתן, נשחטים לעבודת כוכבים. שואלת הגמרא, אפילו אם רק המיעוט נשחטים לעבודת כוכבים יאסר, שהרי רבי מאיר חושש למיעוט²⁸? מתרצת הגמרא, רק אם רוב העגלים נשחטים לעבודת כוכבים יש לאסור את הגבינה, כיון שרוב זה לגבי כלל הבהמות שמעמידים גבינה בקיבותיהם נחשב למיעוט. אבל אם רק מיעוט נשחטים לעבודת כוכבים, כיון שיש רוב עגלים שאין נשחטים לעבודת כוכבים, ויש גם את שאר הבהמות שמעמידים בקיבתם שלא נשחטים לעבודת כוכבים, אם כן אותם עגלים הם מיעוט דמיעוט, ולכך אפילו רבי מאיר לא חושש.

שאל רבי שמעון בר אליקים את רבי שמעון בן חשב בשחיטה על מנת לזרוק לקיש, והרי אף אם נשחטים לעבודת כוכבים אינם אסורים, כיוון שאתה מתיר את הבהמה. שהרי כך לימדתנו, מי ששחט הבהמה שלא לשם עבודה כוכבים אבל חשב שאת דמה יזרוק או יקטיר חלבה לשם עבודה כוכבים, רבי יוחנן אמר, אסורה כיוון שסבר שמחשבה מעבודה אחת לשניה חלה ולומדים ממה שמועילה בעבודה הקרבות בבית המקדש. ורבי שמעון בן לקיש אמר מותרת²⁹, כיוון שסבר שרק על עבודות הנעשים בפנים אמרה התורה שהשוחט על מנת לזרוק את הדם פיגול ואף על גב שלא זרק, כיוון שהוא מחשב מעבודה זו על חבירתה, אבל לענין עבודה כוכבים לא? אמר לו, כאן מדובר שחשב על השחיטה עצמה לעבודת כוכבים, ואמר בלבו בזביחה זו אני עובדה

27 לרבי מאיר, שאסרה בהנאה. רש"י.

28 שהרי אומר בפרק בתרא דיבמות (דף קיט.) קטן וקטנה לא חולצין ולא מייבמין, קטן שמא ימצא סריס, קטנה שמא תמצא איילונית. רש"י.

29 כ' תוס' בשם רש"י שמותרת אף באכילה.

לעבודת כוכבים, ובוזה אף אני מודה שאסור³⁰.

המקדש בפרש שור הנסקל אמר רב אחדבוי בשם רב, המקדש בפרש שור הנסקל³¹ מקודשת. בפרש עגלי עבודת כוכבים אינה מקודשת, ואפשר ללמוד זאת מסברא או מהמקרא. הסברא היא, כיוון שבעגלי עבודת כוכבים רוצה שיהיו נראים שמנים, לכן חל שם איסור עבודת כוכבים על הפרש. אבל לגבי שור הנסקל שאין לו עניין שיראה שמן, לא חשוב הפרש ולא חל עליו איסור. ואפשר ללמוד זאת מהמקרא, שבעבודה זרה נאמר: "וְלֹא יִדְבַק בְּיָדָךְ מֵאוֹמָה", ויש לרבות אפילו פרש. ובשור הנסקל נאמר: "סִקּוּל יִסְקַל הַשּׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת בָּשָׂרוֹ" בשרו אסור, אבל פרשו מותר.

אמר רבא, יש ראייה לרב מהמשנה. שמכך שאמר רבי יהושע במשנה שגבינות העובדי כוכבים אסורות מפני שמעמידים אותם בקיבת נבילה, וענה לו רבי ישמעאל והלא קיבת עולה חמורה מקיבת נבילה לומדים שאיסורי הנאה כגון עולה או שור הנסקל, פרשם מותר. ומכך שכשאמר לו את הטעם מפני שמעמידים אותה בקיבת עגלי עבודת כוכבים, ואמר לו אם כן למה לא אסרוה בהנאה, רואים שהפרש של עגלי עבודת כוכבים אסור. שואלת הגמרא, מדוע לא ענה לו שהחלב מותר בהנאה, כיון שהאיסור אינו בעין, שזהו הטעם שרבנן התיירו את המורייס? מתרצת הגמרא, כיוון שהקיבה מעמידה את החלב לגבינה, נחשב הדבר כאילו האיסור בעין.

30 כוון שזביחה היא עבודה חשובה כזריקה. רש"י.

31 שור הנסקל אסור בהנאה הוא. רש"י.